

ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

(ΚΛΙΜΑΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ, ΡΥΘΜΟΙ)

Ἡ αἰώνια ἔμμονή τῆς διεθνoῦς μουσικῆς σ' ἓνα καὶ πάντοτε ὅμοιο διατονικὸ σύστημα ποῦ περικλείει τὶς δύο κλίμακες *mineure* καὶ *majeure*, στὶς ὁποῖες οἱ μεγαλοφυεῖς ὄλου τοῦ κόσμου ἀποκλειστικῶς ἐστηρίχθησαν γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὸν κόσμο τους, ὡς καὶ ἄλλοτε μᾶς ἔτυχεν εὐκαιρία νὰ γράψουμε, συνετέλεσεν ὥστε ἂν στὸ κολοσσιαῖο δημιουργικὸ ἔργον ποῦ μᾶς παρουσίασεν ἕως τώρα ἡ μουσική, ὑπάρχουν οὐσιώδεις διαφορὲς ὕφους, — δεῖγμα τοῦτο ἔντονης καὶ ξεχωριστῆς προσωπικότητος τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μουσουργοῦ — ὑπάρχει ὁμως καὶ κάτι τι τὸ ὁμοειδὲς καὶ τὸ ὁμοιόμορφον στὴ μελωδικὴ καὶ ἁρμονικὴν ἐντύπωσιν ποῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ ὅτι μελωδία καὶ ἁρμονία βγαίνουν πάντα ἀπὸ ἓνα καὶ μόνο, πάντοτε ὅμοιο καὶ φτωχὸ διατονικὸ σύστημα.

Ἐξηγεῖται γι' αὐτὸ τὸν λόγο εὐκόλα ἂν οἱ συνθέται γυρεύουν σήμερα νὰ μελετήσουν καὶ ἄλλα συστήματα κλιμάκων, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀπὸ τὴν μελέτη αὐτὴν κάτι ἠμπορεῖ νὰ βγῇ καλὸ γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ τὸν πλουτισμὸ τῆς παγκοσμίου μουσικῆς.

Πηγὲς νέων διατονικῶν συστημάτων εἶνε χωρὶς ἄλλο οἱ μουσικὲς λαογραφίαι διαφόρων λαῶν καὶ ἰδιαίτερα ἡ ἰδικὴ μας μουσικὴ λαογραφία, μία ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες ἀναντιρρήτως ὄλου τοῦ κόσμου.

Δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ γράψωμεν μερικὲς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν ἑλληνικῶν κλιμάκων, τὸ ὁποῖον εἰς πολλὰ σημεῖα σημαντικῶς διαφέρει ἐκείνου τῶν Εὐρωπαϊκῶν κλιμάκων.

Τὸ περιεργὸν εἶνε ὅτι τὰ δημοτικὰ τραγούδια, στὰ ὁποῖα ἀνταγακλᾶται τὸ ἀγνὸ καὶ γνήσιο αἶσθημα τῆς ζωῆς τῶν βουνῶν καὶ τῶν κάμπων, τὰ περισσότερα στηρίζονται στὸ ἴδιο διατονικὸ σύστημα τῶν ἀρχαίων, οἱ ἑπτὰ δὲ ἀπὸ τὶς δώδεκα κλίμακες, τῶν ὁποίων στὴν ἀρχαίαν ἐποχὴ ἐγένετο μεγαλείτερη χρῆσις, δηλαδὴ ἡ δωρικὴ, ἡ ὑποδωρικὴ, ἡ φρυγικὴ, ἡ ὑποφρυγικὴ, ἡ λυδικὴ, ἡ ὑπολυδικὴ καὶ ἡ μιξολυδικὴ, συναντῶνται, ὡς γνωστόν, μερικὲς περισσότερο καὶ ἄλλες λιγώτερο καὶ στὰ σύγχρονα δημοτικὰ μας τραγούδια.

Τοῦτο ἐνισχύει τὴν ἰδέαν τῆς σχέσεως καὶ τοῦ δεσμοῦ ποῦ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο ἐποχῶν καὶ τοῦ πνεύματος *συνεχειᾶς* ποῦ τὶς συνδέει.

Ἡ ὑπολυδικὴ καὶ ἡ ὑποδωρικὴ κλίμαξ ἀναλογοῦν, ἡ μὲν πρώτη, κατὰ τὸ *συνεξευγμένον σύστημα* μὲ τὴν *majeure* τῆς Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἡ δὲ δευτέρη μὲ

τὴν *mineure*, μὲ τὴ διαφορὰ μόνο ποῦ στὴν ὑποδωρικὴ ἢ *sensible* (ἑβδόμη βαθμὶς) ἀπέχει ἓνα τόνο ἀπὸ τὴν τονικὴν.

Ὅμοια καθ' ὅλα συναντᾶται ἡ ἀρμονικὴ *mineure* τῆς μουσικῆς τῆς δύσεως μὲ τὴν ἴδια κλίμακα τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν, ἡ *tonalité mineure* δὲ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἡ ἀναλογοῦσα πρὸς τὴν ἰδικὴν μας ὑποδωρικὴν, συναντᾶται στὴ λαϊκὴ μουσικὴ μας κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ μὲ μεγάλη ποικιλία.

Τὴν ποικιλίαν αὐτὴ τὴν εὐρίσκουμε κυρίως στὶς *gammes hybrides* (ἑτεροφυεῖς κλίμακες) ποῦ σχηματίζονται ἀπὸ τὴν ἔνωση δύο τειαρτιῶν ποῦ ἀνήκουν σὲ διαφορετικοὺς τρόπους καὶ διαφορετικὰ εἶδη.

Στὴ λαϊκὴ μας μουσικὴ συναντᾶται συχνὰ καὶ ἡ χρωματικὴ ἀνατολικὴ κλίμαξ, ἡ ὁποία ἀνήκει κυρίως στὴ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια τὴν βρίσκουμε συνήθως κομματιασμένη νὰ ἀποτελῆ μέρος μιᾶς ἑτεροφυοῦς κλίμακος.

Καὶ αὐτὴ ἔχει τὸ πνεῦμα μιᾶς *tonalité mineure*, εἶνε δὲ ἡ ψυχὴ τῆς τουρκικῆς μουσικῆς καὶ τοῦ τουρκικοῦ *amané*. Ὁ μελαγχολικὸς καὶ ἡδυπαθὴς χαρακτήρας τῆς ποῦ ἀποπνέει ἓνα θερμὸ σανσουαλισμὸ, ὁ ὁποῖος συγκρούεται μὲ τὸ ἀγνὸ καὶ σεμνὸ αἴσθημα τῶν νεοελληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, μαρτυρεῖ τὴν ἀνατολίτικη καταγωγὴ τῆς. Κατ' ὀρθωσεν ὅμως μὲ τὸν χρόνον νὰ εἰσχωρήσῃ στὴ νεοελληνικὴ μουσικὴ, χωρὶς βεβαίως τοῦτο νὰ εἶνε ζημίαι γι' αὐτήν, ἀλλὰ κέρδος ἐκεῖ ποῦ ἡ λαϊκὴ ἔμπνευσις ἐδέχθηκε τὴν ἐπήρειά τῆς μέχρι τοῦ ὁρίου ποῦ δὲν ἐνόθευσε τὴν ἔκφρασί τῆς, ἀλλὰ ποῦ τὴν ἐπλούτισε μ' ἓνα νέο χρῶμα.

* *

Ἡ νεοελληνικὴ λαϊκὴ μουσικὴ παρουσιάζει μία μεγάλη ποικιλία στὰ μέτρα τῆς καὶ στὴν χαρακτηριστικὴν ἔκφρασι τῶν ρυθμῶν τῆς.

Ἡ κατὰ παράδοσιν ἰσχύουσα θεωρία τῆς κατασκευῆς τῶν μέτρων στὴν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ, οὐσιωδῶς ἐνίοτε προσκρούει στοὺς κανόνας, στοὺς ὁποίους στηρίζεται ὁ σχηματισμὸς πολλῶν μέτρων στὴ νεοελληνικὴ μουσικὴ. Μελωδίαι π. γ. συντεθειμέναι σὲ μέτρα $\frac{7}{8}$ καὶ $\frac{5}{8}$ συχνὰ συναντῶμενα στὴ λαϊκὴ μουσικὴ, θὰ εἴμποροῦσαν νὰ ἐνέβαλαν σὲ μεγάλην ἀπορία τὸν ξένο θεωρητικόν.

Ἰδίως ὁ τονισμὸς σὲ μερικὰ μέτρα εἰδικοῦ σχηματισμοῦ στὴν Ἑλληνικὴ μουσικὴ θὰ ἦταν πρᾶγμα ὀλίγον δύσκολον γιὰ ἓνα ξένο μελετητὴ, καὶ τοῦτο διότι γιὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ὅ,τι λέγεται *cafigure* μιᾶς φράσεως ἢ ἀρχιτεκτονικῆς μιᾶς μουσικῆς περιόδου στὰ πλεῖστα ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια θὰ ἔπρεπε, πρὸ παντὸς ἄλλου, νὰ αἰσθανθῆ αὐτὰ ὅπως τὰ αἰσθάνεται καὶ τὰ τραγουδεῖ ὁ λαός, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ὠδηγεῖτο γιὰ τὸν ἀκριβῆ τονισμό. Ἄλλοιως θὰ διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ παραμορφώσῃ τὴ φράσι καὶ νὰ ἀλλοιώσῃ τὴν μουσικὴν ἰδέαν.

Εἶνε εὐνόητον, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι καταλληλότεροι ὄλων τῶν ἄλλων γιὰ τὴν κατανόσιν αὐτῶν τῶν εἰδικῶν πραγμάτων θὰ ἦσαν οἱ Ἑλληνες θεωρητικοὶ καὶ συνθέται, οἱ ὁποῖοι ἐξυμώθησαν καὶ ἀνετράφηκαν μὲ τὴ λαϊκὴ μας μουσικὴ.